कर्म समाचरेत् । स्थानसेवां तथा ध्यानं वाणिज्यं राज दर्शनम् । अन्यानि शुभकर्माणि कारयेत् प्रयत्नतः । दक्षनाडीप्रवाहे तु शनिर्भौमश्च सैंहिकः । इनश्चैव तथाग्येवं पापानामुदयो भवेत् । शुभाशुभविवेको हि ज्ञायते तु स्वरोदयात् । देहमध्ये स्थिता नाड्यो बहुरूपाः सुविस्तराः । नाभेरधस्ताद्द्वयः कन्दो अङ्कुरास्तत्र निर्गताः । द्वासप्ततिसहस्राणि नाभिमध्ये व्यवस्थिताः । चक्रवच्च स्थितास्तास्तु सर्वाः प्राणहराः स्मृताः । तासां तिस्रोमता श्रेष्ठा वामदक्षिणमध्यमाः । वामा सोमात्मिका प्रोक्ता दक्षिणा रविरूपिणी । मध्यमा च भवेदग्निरूपिणी कालरूपिणी । वामा ह्यमृतरूपा च जगदाप्यायने स्थिता । दक्षिणा रौद्रभावेन जगच्छोषयते सदा । द्वयोर्वाहे तु मृत्युः स्यात् सर्वकार्यविनाशिनी । निर्गमे च भवेद्वामा प्रवेशे दक्षिणा स्मृता । कारयेत् क्रूरकर्माणि प्राणे पिङ्गल संस्थिते । इडाचारे तथा सौम्यं चन्द्रसूर्यगतस्तथा । यात्रायां सर्वकार्येषु विषापहरणे इडा । भोजने मैथुने युद्धे पिङ्गला सिद्धिदायिका । उच्चाटमारणादीषु कर्मस्वेतेषु पिङ्गला । मैथुने चैव संग्रामे भोजने सिद्धिदायिका । शोभनेषु च कार्येषु यात्रायां विषकर्मणि । शान्तिमुक्त्यर्थसिद्धौ च इडायोज्या नराधिपैः । द्वाभ्यामेव प्रवाहे च क्रूरसौम्यविवर्जने । विषुवतीन्तु जानीयात् संचारेत्तु विचक्षणः । सौम्येषु शुभकार्येषु लाभादिजयजीविते । गमनागमने चैव वामा सर्वत्र पूजिता । युद्धादिभोजने घाते स्त्रीणाञ्चैव तु सङ्गमे । प्रशस्ता दक्षिणा नाडी प्रवेशे क्षुद्रकर्मणि । शुभाशुभानि कार्याणि लाभालाभौ जयाजयौ । जीवाजीवाय यत् पृच्छेत् सिध्यति च मध्यमा । वामाचारेऽथ वा दक्षे प्रत्यये यत्र नायकः । तत्रस्थः पृच्छते वस्तु तत्र सिद्धिर्न संशयः । वैश्वन्द्रो वामदेवस्तु यदा वहति चात्मनि । तत्र भागे स्थितः पृच्छेत् सिद्धिर्भवति निश्चला । वामे वा दक्षिणे वापि यत्र संक्रमते सिरा । घोरे घोराणि कर्माणि सौम्ये वै मध्यमानि च । प्रस्थिते भागतो हंसे द्वाभ्यां वै सर्ववाहिनि । तदा मृत्युं विजानीयात् योगी योगविशारदः । यत्र यत्र स्थितः पृच्छेद्वाम दक्षिणसम्मुखः । तत्र तत्र समं दिग्याद्वातस्योदयनं सदा । अपतो वामिका श्रेष्ठा पृष्ठतो दक्षिणा शुभा । वामेन वामिका प्रोक्ता दक्षिणे दक्षिणा शुभा । जीवो जीवति जीवेन यच्छून्यं तत्स्वरो भवेत् । यत्किञ्चित् कार्यसंदिष्टं जयादि शुभलक्षणम् । तत्सर्वं पूर्वनाड्यान्तु जायते निर्विकल्पकम् । अन्यनाड्यादिपर्यन्तं पञ्चत्वसदाकृतम् । यावत् षष्ठीं तु पृच्छायां पूर्वायां प्रथमं जयेत् । रिक्तायान्तु द्वितीयन्तु कथयेत्तदशङ्कितः । वामाचारः समं वायुर्जायते कर्मसिद्धिदः । प्रवहे दक्षिणे भागे विषमे विषमाक्षरम् । अन्यत्र वामवाहे तु नाम वै विषमाक्षरम् । तदाशो जयमाप्नोति योधः संग्राममध्यतः । दक्षवातप्रवाहे तु यदि नाम समाक्षरम् । जायते नात्र सन्देहो नाडीमध्ये तु जयेत् । पिङ्गलान्तर्गते प्राणे समानीयाद्दवञ्जयेत् । यावन्नाड्युदयं चारस्तां दिशं यावदाजयेत् । न जातु जयते सोऽपि नात्र कार्या विचारणा । अथ संग्राममध्ये तु यत्र नाडी सदा वहेत् । सा दिशा जयमाप्नोति शून्ये भङ्गं विनिर्दिशेत् । जातस्वरे जयं विद्यान्मृतके स्मृतिमादिशेत् । जयं पराजयञ्चैव योजानाति स पण्डितः । वामे वा दक्षिणे वापि यत्र सञ्चरते सिरा । कृत्वा तत् पदमादौ तु यात्रां नयति शोभनाम् । यश्चिर्यप्रवाहे तु सति युद्धं समाचरेत् । तत्रस्थः पृच्छते यस्तु स साधुर्जयते ध्रुवम् । यां दिशं वहते वायुस्तां दिशं यावदाजयेत् । जयते नात्र सन्देहः इन्द्रो यद्यपतः स्थितः । मेषाद्या दश या नाड्यो दक्षिणा वामसंस्थिताः । चरस्थिरद्विभागे तास्तादृशे तादृशः क्रमात् । निर्गमे निर्गमं याति संग्रहे संग्रहं विदुः । पृच्छकस्य वचः श्रुत्वा घण्टाकारेण जयेत् । वामे वा दक्षिणे वापि पञ्चतत्त्वस्थितः शिवे ! । अङ्गेऽग्निरध आपश्च तिर्यक् संस्थः प्रभञ्जनः । मध्ये तु पृथिवी ज्ञेया नभः सर्वत्र सर्वदा । अङ्गे मृत्युरधः शान्तिस्तिर्यक् चोच्चाटयेत् सुधीः । मध्ये ज्ञानं विजानीयान् मोक्षः सर्वत्र सर्वगे" ।

पवनव्याधि पु० पवनः वातरोगभेदो व्याधिरस्य । उदरे यादवक्षत्रियभेदे त्रिका० ।

पवनात्मज पु० ६त० । १हनुमति २भीमे ३वह्नौ च "वायोरग्निः" इति श्रुतेस्तस्य वायुजातत्वात्तत्सुतत्वम् । पवनप्रभवादयोऽप्यत्र ।

पवनाल पु० पवनायालति पर्य्याप्नोति अल—पर्य्याप्तौ अच् ४त० । (देधान) धान्यभेदे "पवनालो हिमः स्वादुः शोषितः श्लेष्मपित्तजित् । अल्पमूत्रकरो रूक्षः कृमिदोषकृत् कथितो बुधैः" भावप्र० ।